

Honourable J.V. Bainimarama, CF(Mil), OSt.J, MSD, jssc, psc

Prime Minister of Fiji and Minister for iTaukei Affairs and Sugar Industry

VOSA E NA KENA DOLA NA WAINIGUNU E NAKAVIKA, NAVOSA

Nakavika
NAVOSA

Lotulevu 30 ni Epereli, 2015
2 na Kaloko

Dela ni Vanua Kai ni Yahawa na Kena iTaukei;
Were Levu i Werenalaya na Turaga na Tui Rukuruku;
Na Turaga na Taukei Nasesevia;
Kei kemuni na Turaga kei na Marama.

Vina na cola.

Ni sa bula vinaka na Turaga, Marama e Na Nodatou
Vanua Vakaturaga e Nakavika.

Sa dua na ka talei ni rawa nida mai sota tale e Nakavika
e na bucabuca totoka o Sigatoka. Vakabibi ni mai dola
tiko kina na cakacaka ni ka baleta na memuni wai ni
gunu e Nakavika.

Nikua sa ka marautaki vei au me'u mai dolava Vakamatanitu na cakacaka ni kena qaravi na memuni wai ni gunu e Nakavika se Nakavika Groundwater Development Project, ka sa na rawa ni walia na leqa ni wai eke.

Ni kila vinaka na bolebole e toka e na cakacaka qo ni kena sagai me qivai na qara me yacova sara yani na vanua e vure tiko mai kina na wai. Dua na gauna sa oti sa mai tovolei me qivai ka mai sotava na dredre vakavuna me mai cegu tu mada na qivaqiva.

E na noqu itutu vaka Paraiminisita au gadreva me sagai na cakacaka me rawa, me rawa ni wali kina na leqa ni wai eke.

Ka ni marau ni keimami sa veisoli vakasama e na vaqarai ni iwali ka sa veivuke mai kina na Tabacakacaka ni Keli Vatu Talei kei na veitabana tale eso me sotavi na bolebole oqo. Vakabibi talega na nodra mai cakacaka vata kei kemuni na tiko eke, vakakina o ira na tiko

voleka mai Nabaka ka na drodro talega yani vei ira na wai oqo.

Au via vakasalataki kemuni mo ni kila rawa ni wai oqo e sega ni savasava sara ka sa dodonu ga me dau vakabutari rawa ni bera ni gunuvi. Ni sa saqa vinaka na wai sa na qai savasava. Sa na oti talega na sega ni wai e na gauna ni lauqa balavu.

Ia, ni nanuma vinaka e na taladrodro tikoga na memuni wai kevaka oni vakamuraia vakavinaka na iwalewale ni kena pamutaki. Sa dodonu talega moni dau vakayagataka na wai ni uca e na gauna e tau kina. Baleta me rawa ni vakayagataki tikoga kina vakavuku na wai mai boto ni qele.

Au vakavinavainaka vakalevu vei kemuni kece oni a vakaitavi e na cakacaka levu oqo - kemudou na Vakalesilesi kei na Idinia ni veitabacakacaka, kemuni na cakacaka vakamatanitu, kemudou na *Water Authority of Fiji* kei kemudou na Vakalesilesi ni FEA - e na kena mai coba na livaliva me rawa ni yavala tiko kina na pamu.

Au vakavinavinaka talega vei kemuni kece na lewenivanua e Nakavika e na nomuni veitokoni levu e na cakacaka ni Matanitu oqo.

E na noqui itutu vaka Paraiminisita, au kila vinaka na bolebole o ni dau sotava na dauteitei e ke, nomuni saga mo ni rawa ilavo mai na ka oni tea. Au marautaka gona kina ni rawa ni solia vei kemuni na Matanitu e dua na veivuke oqo o ni gadreva dina. Vina valevu na vosota tiko mai e na gauna e vaqarai tiko kina na iwali ni nomuni leqa. Sa mai kune oqo na kena iwali sa dodonu mo ni marau.

Ni sa raica ka rogoca tiko na veivakatorocaketaki sa vakayacora wavoki tiko e Viti na noqu Matanitu.

E na noqui tutu vaka Paraiminisita au na vinakataka me yaco kece e na veivanua e Viti na veiqaravi era gadreva dina. Na drodro yani ni wainigunu savasava, na drodro yani ni livaliva, na itikotiko ni tabana ni bula e vinaka, na sala ni veitaratara e na talevoni, kei na veika tale eso e

dodonu me tu vei ira noda lewenivanua e Viti, ni da tara cake tiko e dua na Viti vou e ganiti keda kece.

E dina ni taura toka na gauna me qaravi kece o Viti. Ia, ni raica tiko na itosotoso keitou sa cavuikalawa tiko kina qo, sa dodonu mo ni yalo dei ni keitou na rawata na sasaga oqo.

Au sa dau tukuna wasoma, keitou digitaki me keitou Matanitu e kauta yani na veiqaravi. Oqori na ka au vinakata me keitou kilai-tani kina. Oya ni keitou sa vakaceguya tiko na nodra gagadre na lewenivanua era gadreva dina na veivuke.

Ni sa rogoa tiko nodratou vakalewai keitou tiko mai na ito ni veisaqa. E ratou kaya ni keitou sega ni kauwaitaki keda na iTaukei. Oqori e dua na itukutuku sesewa.

Ni kila tiko ni o ira na vosa tiko era sa veiliutaki oti, ia, era guilecavi kemuni oni a gadreva dina na veivuke.

E rawa vakacava ni ra mai dusia tiko na Matanitu oqo, ni o ira sara ga era a mai lasutaki kemuni e na gauna ni nodra veiliutaki.

Au sa tukuna oti, au na tukuna tale na kena vakadinadina sa tu e matamuni ni kua.

- O cei e solia na vuli wale vei ira na luvemuni me rawa ni vakarawarawataka nodra yacaova na vuli torocake ka vakavatukanataka nodra tatadra?
- cei e sa mai vakaduavata-taka noda vanua, me rawa ni vuavuaidrau na noda sasaga?
- O cei sa qai mai tinia na veiyabaki ni veivakaduididuitaki vakamata-tamata?
- O cei sa qai kauta mai na gaunaisala vinaka e na Valley Road me rawa ni totolo kina na volitaki ni nomuni ivoli?

- O cei sa qai vakaukauwataka noda bula vakailavo e Viti ka sa tubu tiko e na veiyabaki e na 4 na pasede?
- O cei sa vakadeitaka ki vuravura ni o Viti e Matanitu qaqa ka tu vakataki koya, ka dokai talega nona veiqaravi e na veivanua dredre eso e na Tokalau e Loma kei na veiyasai vuravura?

Kemuni na lewe ni noda vanua, kei kemuni e Nakavika au kerei kemuni mo ni vuki tani mai na itukutuku lasu era kaya tiko eso ni da sega ni lomani na iTaukei. Oqori e dua na tamani lasu levu.

Na dina e sa laurai tu ni kua ni sa taqomaki vinaka tu na noda qele e na Yavu ni Vakavulewa. Sa soli na galala vei ira na gone iTaukei me ra vuli ka me ra rawata na cakacaka vinaka era dau tatadra-taka tu ga na tubudra kei na nodra itubutubu.

E da sa okati meda lewe ni dua na vanua, dua talega na mua eda mua tiko kina, oya me vinaka cake na vakatagedegede ni noda bula ka me yaco o Viti me rokovi ka dokai e vuravura.

Nikua kemuni na Turaga kei na Marama e Nakavika, e dua na siga marautaki vei keda eke. Na kena sa mai rawa na ivurevure ni memuni wai. Ni kila vinaka na bibi ni wai kina noda bula na tamata.

Ni raica na noda vanua, ni na vakila ni levu tale na veivakatorocaketaki vinaka sa cakava tiko kina na Matanitu ka ra sa kune vakacegu tiko kina e lewe levu sara na lewe iViti.

Au sa kerei kemuni mo ni duavata ka vakanamata kina dina. Au sega ni vakataki ira na veisaqa tiko. Au sega ni dau lasu se dau veivakarerei me'u rawata kina na lomaqu. Au vakabauta ni bibi duadua na nodra bula vinaka na lewenivanua e Viti kei na nodra dikeva vakamalua na dina ni na qai sereki ira.

Vina valevu dina na veikidavaki sa vakayacori vei au kei ira na noqu itokani Vakalesilesi. Ni kua e dua na siga taleitakai vei kemuni kei keda kece ni sa mai dolavi kina na cakacaka baleta na memuni wai ni gunu e Nakavika se na Nakavika Ground Water Project.

Vina valevu.
